

Süleyman Duman
*Emekli Astsubay

Anadolu, tarihi boyunca defalarca istilalara uğramış, toprakları üzerinde birçok savaşlar yaşanmıştır. Yapılan her savaş, Anadolu topraklarında ve insanlarımızda kolay kolay silinmeyecek izler bırakmıştır. Özellikle 1. Dünya Savaşı, insanımız üzerinde sosyal ve ekonomik olarak büyük yıkımlara ve acılara sebep olmuş, bu savaşlar neticesinde nesiller boyu aktarılacak türkü, savaş hikâyeleri, şiirler ve ağıtlar meydana getirmiştir.

Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK liderliğinde yapılan İstiklal Savaşı'mız bir varoluş mücadelesidir. Kahraman ve vefakâr milletimiz 1. Dünya Savaşı'ndan sonra çok büyük acılar, büyük yokluklar yaşamış olmasına rağmen tekrar ayağa kalkarak özgürlüğünü kazanmasını bilmiştir. Yazımızın konusu olan siper hatları ise bu savaşların üzerinden 100 yılı aşkın bir süre geçmiş olmasına rağmen topraklarımız üzerinde birçok yerde hala rahatlıkla görülebilmektedir. Konumuza başlamadan önce siperin ne maksatla inşa edildiği hakkında kısa bir bilgi verelim.

Siper, ilerleyen düşmanın asıl muharebe hattına gelmeden zayıf verdirilerek yıpratılması aynı zamanda düşman tarafından hafif ve ağır silahlarla açılacak ateşlerden de dost birliklerin korunması amacıyla inşa edilir.

Bir siper çeşidi olarak, toprak zemine kazılarak inşa edilen siperlere “Çukur Siper” adı verilir ve genelde göğüs hizasına kadar kazılır [Resim 1], Sakarya Meydan Savaşı'nda ve Afyon'da kazılan savunma siperlerimizin büyük kısmı *çukur siper* şeklindedir.

[Resim 1, Kaynak: İnternet, Anonim]

Siper kazılacak alanın zemini çukur siper kazılamayacak kadar taşlık ise taşların st üste konulması ile de "dolma taş" siper hattı denen savunma hatları oluşturulur. Kütahya Eskişehir hattında icra edilen savaş da Türk Ordusu bol miktarda bu siperlerden inşa etmiştir.

[Resim 2, Kaynak: Süleyman Duman-2018 Polatlı Yenice Köyü, Google Earth: 39°22'16.34" 32° 2'21.19"]

Siperler arazi yapısına göre bir hat boyunca düz veya zikzak şeklinde devam ederler, genel prensip zikzak şeklinde devam etmeleridir. Zikzak şeklinde yapılan siper hatlarının sağladığı faydalar:

1. Savunucuları korumaya yöneliktir.
2. Siper hattını korumaya yöneliktir.

Savunucuları koruma fonksiyonu açıklayacak olursak, düşman tarafından ateşlenen bir top mermisinin siper hattına düştüğünü düşünelim, top mermisinin oluşturacağı şarapnel ve basınç etkisi zikzak şeklinde olan siper hattında daha kısa alanda yok edilerek, zikzak şeklinin diğerk tarafındaki askerlerin zarar görmelerini önleyecektir. Düz hat şeklinde olan siper hattı ise şarapnel ve basınç dağılımını siper hattı boyunca yayarak askerlerin zarar görmelerini sağlayacaktır.

Siper hattını korumaya yönelik olarak zikzak siper kazmanın faydası ise düşman askerlerinin sipere girdiği nokta neresi olursa olsun siper yapısı zikzak şeklinde olduğundan yana doğrudan dost unsurlar siperi savunmaya devam edebilirler. Siper düz olursa sipere girme noktasından itibaren sağa veya sola düşmanın yapacağı ateşi engelleyecek bir yapı olmadığından siper hattı boyunca düşmanın yapacağı ateş etkili olacaktır. [Resim 3]

[Resim 3, Kaynak: Ekran Görüntüsü, Afyon Çiğil Tepe, Kaynak Google Earth: 38°40'36.03" 30°15'10.55"]

Mehmetçiğin İmzası

Osmanlı İmparatorluğu döneminde 1. Dünya Savaşı cephelerinden sadece Kafkasya (Erzurum, Kars) ve Çanakkale cepheleri Anadolu toprakları üzerinde cereyan etmiştir. Osmanlı İmparatorluğu yıkıldıktan sonra Anadolu'yu işgal eden düşmanlara karşı verilen İstiklal Savaşı ise Türk'ün öz yurdunda verdiği bir var oluş savaşı olup 1919-1922 yılları arasında yapılmıştır.

Anadolu toprakları üzerinde bulunan siperleri yukarıdaki nedenlerden dolayı 1. Dünya Savaşı siperleri ve Kurtuluş Savaşı siperleri olmak üzere 2 kısma ayırmak yerinde olacaktır.

1. Dünya Savaşı'ndan kalan siper hatları Çanakkale, Trakya ve Doğu Anadolu bölgelerinde olup Trakya arazisi genelde ovalık olduğu dolayısı ile tarım yapıldığı için bu bölgede olan siper hatlarından çok az bir kısmı günümüze ulaşabilmiştir. [Resim 4]

[Resim 4, Kaynak: Ekran Görüntüsü, Edirne Sazlı Dere Köyü, Google Earth: 41°36'23.30" 26°41'28.55"]

Erzurum, Kars, Sarıkamış, Aşkale, Horasan, Kağızman gibi Doğu Anadolu şehirleri etrafında bulunan savaş siperleri ise arazinin dağlık olması nedeniyle gerek insan erişiminin zor olması gerekse de bölgede tarım faaliyetlerinin çok az yapılması nedeniyle büyük bir bölümü iyi durumdadır. [Resim 5]

[Resim 5, Kaynak: Ekran Görüntüsü, Erzurum Tuzcu Köyü, Google Earth: 39°51'11.35" 41°13'4.12"]

Kurtuluş Savaşı siper hatlarını ise şöyle sınıflandırabiliriz:

- 1-) İnönü ve 2. İnönü Savaşı siper hatları.
- 2-) Kütahya Eskişehir Savaşı siper hatları.
- 3-) Sakarya Meydan Savaşı siper hatları. (Polatlı-Haymana arasındadır ve bir kısmı milli park ilan edilmiştir.)
- 4-) Büyük Taarruz siper hatları. (Bir kısmı Milli Park ilan edilmiştir.)

İstiklal Savaşı'mızın geçtiği Eskişehir, Kütahya, Polatlı, Haymana, Afyon, Uşak bölgelerinde km'lerce uzunluğunda savunma hatlarını teşkil eden siperler bulunmaktadır. Bu siper hatlarından maalesef çok az bir kısmı koruma altındadır.

Mehmetçiğin Mirası

Gençlere Kurtuluş Savaşı'mızın nasıl kazanıldığını ders kitaplarımızda anlatabiliriz ancak bu siper hatlarının öğrencilere gezdirilmesi, öğrencilerin benliğinde unutulmaz bir anı oluşturacaktır. Kurtuluş Savaşı'mızın kahramanları olan Mehmetçiklerin hiçbir modern alet kullanmadan sadece elleri ile kazdıkları yüzlerce kilometre uzunluğundaki bu siper hatlarının korunmaya ihtiyacı var.

1921 yılından günümüze kadar geçen süreç içerisinde maalesef birçok siper hattı yok oldu. Siper hatları savunma amaçlı kazıldığı için genelde dağlık bölgelere inşa edilmiştir ancak savunma hattının devamlılığını sağlamak için mecburen düz arazi kesimlerine de siperler kazılmıştır. Düz alanda kazılan siper hatları savaşın bitiminde o bölgede yaşayan köylü tarafından tarım amaçlı kullanılmış ve toprakların üzerindeki siper hatlarının sürülmesi nedeniyle yok olmuştur.

Dağlık bölgede kalan siperler ise günümüzde artan taş ocağı faaliyetleri nedeni ile ciddi anlamda bir tehlike yaşamaktadırlar. Taş ocağı olan yerlerde ki siper hatları ve siperlerin üzerinde bulunduğu tepeler ile birlikte yok edilmektedir.[Resim 6]

Yaklaşık yüz yıl ötesinde yaşananları anlatan bu mevzi ve siperlerin orijinalliğinin korunması tarihimiz açısından çok önemlidir. Bizlerin bugününü geçmişe bağlayan ve bunun en somut delili olan bu tarihi siper hatlarının korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması hepimiz için sosyal sorumluluk görevidir.

[Resim 6, Kaynak: Ekran Görüntüsü, Eskişehir Kireç Köyü, Kaynak Google Earth: 39°46'25.64" 30°47'22.48"]